जा.क्र.कृ.आ./फलो-२/मनरेगा/मा.सु./ १३९५/१६
कृषि आयुक्तालय,(फलोत्पादन विभाग) महाराष्ट्र राज्य,
पुणे-४११००५, दिनांक - १६/०५/२०१६

प्रति,

१) विभागीय कृषि सहसंचालक, (सर्व)------
२) जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी (सर्व)-----

विषय -: महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजने अंतर्गत वैयक्तिक लाभार्थ्यांच्या शेतावर, शेतकऱ्यांच्या शेताच्या बांधावर व पडीक शेत जमीनीवर कृषि विभागातील वृक्ष/फळझाड लागवड कार्यक्रम सन २०१६-१७ मध्ये राबविण्याबाबत मार्गदर्शक सूचना

संदर्भ-: १) शासन परिपत्रक क्र.एफडीएम-२०११ प्र.क्र.१०४/फ-२दि.९डिसेंबर २०११
२) शासन निर्णय क्र.मग्रारो २०११/प्र.क्र.१३२/रोहयो-१० अे, दि.२० जानेवारी २०१२
३) शासन निर्णय क्र.मग्रारो २०११/प्र.क्र.१३२/रोहयो-१० अे, दि.१४ मार्च २०१२
४) शासन शुध्दिपत्रक क्र.मग्रारो २०११/प्र.क्र.१२०/रोहयो १० अ, दि.२३/५/१२
५) शासन पत्र क्र.संकीर्ण २०११/प्र.क्र.२७५/९अे/कृ.व प.दु.वि.व म.वि.मंत्रालय, मुंबई. दि.२०/१२/१३-
६) या कार्यालयाचे पत्र क्र.जा.क्र.कृ.आ./फलो-१/मग्रारोहयो/२२९ / दि.२४/०१/२०१४
७) या कार्यालयाचे पत्र क्र.जा.क्र.कृ.आ.संफ/फलो-२/मग्रारोहयो/२१०७/ दि. २९ / ९ /२०१५
८) या कार्यालयाचे पत्र क्र.जा.क्र.कृ.आ./फलो-२/मग्रारोहयो/३२८०/ दि. ५ / ११ /२०१५
९) मा. प्रधान मुख्य वनसंरक्षक व महासंचा, स.व, म. रा., पुणे यांचे पत्र क्र-कक्ष- १(२)/वीकका/उदिदष्ट/६९/१६-१७ .दि. ११/४/२०१६

उपरोक्त संदर्भिय शासन परिपत्रक क्र.१ अन्वये १०० कोटी वृक्ष लागवड कार्यक्रम सन २०१२-१३ व सन २०१३-१४ या दोन वर्षामध्ये राबविण्यासाठी रोपवाटिका, पूर्व पावसाळी कामे व लागवड कामाच्या सनियंत्रण कार्यपध्दतीबाबत विस्तृत मार्गदर्शन करण्यात आले आहे. सन २०१५-१६ व २०१६-१७ करिता संदर्भ क्रमांक ७ अन्वये प्रति कृषि सहाय्यक १० हेक्टर फळबाग लागवड लक्षांक जिल्हानिहाय निश्चित करून दिलेला आहे .यापैकी सन २०१५-१६ मध्ये करण्यात आलेला साध्य वजा करता सन २०१६-१७ मध्ये उर्वरीत लक्षांक १००% साध्य करण्यासाठी नियोजन करण्यात आलेले आहे त्यानुसार पुढील कार्यवाही करावी.

उपरोक्त संदर्भिय शासन निर्णय क्र.३ अन्वये महात्मा गांधी राष्ट्रीय रोजगार हमी योजनेतंर्गत वैयक्तिक लाभार्थ्यांच्या शेतावर कृषि विभागामार्फत फळबाग लागवड कार्यक्रम राबविणे तसेच संदर्भिय शासन निर्णय क्र.४ अन्वये अ) वैयक्तिक लाभार्थ्यीच्या शेताच्या बांधावर प्रति हेक्टरी १०० झाडे याप्रमाणे (परिशिष्ट-२ अनुसार २६ फळपिक/वृक्ष प्रजाती) लागवड व ब) वैयक्तिक लाभा-र्थी शेतकऱ्यांच्या पडीक शेत जमिनीवर प्रति हेक्टरी १०० झाडे (परिशिष्ट-२ नूसार फळ पिक/वृक्ष) याप्रमाणे लागवड करण्यासाठी मंजुरी प्राप्त झाली आहे.

संदर्भ ५ ला अनुसरुन बांधावरील वृक्ष लागवडीबाबत केलेल्या सुधारणा संदर्भ ६ अन्वये आपणास कळविण्यात आलेल्या आहेत.

शतकोटी वृक्ष लागवड कार्यक्रमांतर्गत सन २०१६-१७ सा`ठी संदर्भ ९ अन्वये समाजिक वनीकरण विभगाकडून फलोत्पादन विभागाला १११.६७ लाख वृक्ष लागवडीचे लक्ष्यांक दिलेला आहे त्याअनुषंगाने लक्ष्यांक साध्य करण्याचे नियोजन तातकाळ सुरू करावे. शासनाने ठरवून दिलेल्या कार्यप्रणाली प्रमाणे उदिष्ट पुर्ण होणाच्या दृष्टिने सदर योजने अंतर्गत करण्यात आलेल्या कार्यवाहीचे ऑनलाईनव्दारे सनियंत्रण करण्यासाठी स्वतंत्र वेब साईट (https://mahapms.mahaonline.gov.in) तयार करण्यात आलेली आहे. सदर वेब साईटवर संबधीत तालुका कृषि अधिकारी यांनी तालुका स्तरावरुन रोपवाटिका, उपलब्ध रोपे, खोदण्यात आलेले खड्डे व झालेली लागवड याबाबतची

गावनिहाय माहिती दररोज अद्यायावत करावयाची आहे. यासाठी प्रत्येक तालुका कृषि अधिकारी यांना लॉग इन आयडी व पासवर्ड देण्यात आलेला आहे. याव्दारे तालुकानिहाय झालेल्या कामाचे जिल्हा-विभाग-आयुक्तालय-शासन स्तरावर ऑन लाईन कार्यप्रणालीव्दारे संनियंत्रण केले जाणार आहे.

सन २०१६-१७ मध्ये सदर कार्यक्रम राबविण्याबाबतच्या मार्गदर्शक सूचना या सोबत पाठविण्यात येत आहेत. सदर मार्गदर्शक सूचनानुसार योजनेची अमंलबजावणी क्षेत्रिय स्तरांवरुन तत्काळ करावी.

सोबत: मार्गदर्शक सूचना

संचालक फलोत्पादन
कृषि आयुक्तालय,महाराष्ट्र राज्य,पुणे

प्रत-

१)मा.अप्पर मुख्य सचिव,(कृषि व पणन)कृषि व पदुम विभाग,मंत्रालयल,मुंबई-३२ यांना माहितीस्तव सविनय सादर

२)मा.प्रधान सचिव,(रोहयो व जलसंधारण)नियोजन विभाग, मंत्रालय,मुंबई-३२ यांना माहितीस्तव सविनय सादर

३)मा.आयुक्त (कृषि), कृषि आयुक्तालय,महाराष्ट्र राज्य पुणे-१ यांना माहितीस्तव सविनय सादर

४)मा.व्यवस्थपकीय संचालक महाराष्ट्र राज्य फलोत्पादन व औषधी वनस्पती मंडळ, पुणे यांना माहितीस्तव

५)मा.जिल्हाधिकारी, (सर्व)----------------------यांना माहितीस्तव अग्रेषित.

मार्गदर्शक सूचना

महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजने अंतर्गत वैयक्तिक लाभार्थ्यांच्या शेतावर, शेतकऱ्यांच्या शेताच्या बांधावर व पडीक शेत जमिनीवर कृषि विभागमार्फत वृक्ष/फळझाड लागवड कार्यक्रम सन २०१६-१७ मध्ये राबविण्याबाबात मार्गदर्शक सूचना

महात्मा गांधी ग्रामीण रोजगार हमी योजनेची अमंलबजावणी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी कायदा २००५ नुसार राज्यात सुरु आहे. या कायद्याच्या परिशिष्ट-१च्या कलम १(४) नुसार शासन निर्णय क्र. मग्रारो२०११/प्र.क्र.१३२/रोहयो-१० अे दि. २० जानेवारी २०१२ अन्वये महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजने अतंर्गत वैयक्तिक लाभार्थ्यांच्या शेतावर कृषि विभागामार्फत फळझाड लागवड कार्यक्रम राबविण्याबाबत तसेच शासन निर्णय क्र.मग्रारो२०११/प्र.क.१२०/रोहयो१०अे दि.१४/०३/२०१२ अन्वये लाभार्थ्यांच्या शेताच्या बांधावर व शेतकऱ्यांच्या पडीक शेत जमिनीवर वृक्ष/फळझाड लागवड कार्यक्रम राबविणबाबत मंजुरी दिलेली आहे. व शासन शुध्दिपत्रक क्र.मग्रारो २०११ प्र.क्र.१२०/रोहयो १० अे दि.२३/०५/२०१२. सदरचे शासन निर्णय व शुध्दीपत्रक (www.maharashtra.gov.in) या वेबसाइटवर उपलब्ध आहेत. वरील सर्व शासन निर्णयांमध्ये योजना राबविण्यासंबधी सविस्तर मार्गदर्शक सूचना दिलेल्या आहेत.सदर शासन निर्णयातील मार्गदर्शक सुचना व्यतिरीक्त खालील सुचनांचा अवलंब करुन या वर्षीच्या मंजूरीच्या अधीन राहून या वर्षी योजना यशस्वीपणे राबविणे आवशक आहे. त्यासाठी खालीलप्रमाणे पुर्वसूचना देण्यात येत आहेत.

शतकोटी वृक्ष लागवड कार्यक्रमांर्तगत सन २०१६-१७ साठी जिल्हानिहाय लक्ष्यांक संबंधित विभगीय आयुक्तामार्फत त्यांचे कार्यक्षेत्रातील जिल्हांना देण्यात येईल . उदिष्ट शासनाने ठरवून दिलेल्या कार्यप्रणाली प्रमाणे पुर्ण होण्याच्या दृष्टिने सदर योजने अंतर्गत करण्यात आलेल्या कार्यवाहीचे ऑनलाईनव्दारे संनियत्रण करण्यासाठी स्वंतत्र वेबसाईट (https://mahapms.mahaonline.gov.in) तयार करण्यात आलेली आहे. सदर वेब साईटवर संबधित तालुका कृषि अधिकारी यांनी तालुका स्तरावरुन रोपवाटिका, उपलब्ध रोपे, खोदण्यात आलेले खड्डे व झालेली लागवड याबाबतची गावनिहाय माहिती दररोज अद्ययावत करावयाची आहेत. यासाठी प्रत्येक तालुका कृषि अधिकारी यांना लॉग इन आयडी व पासवर्ड देण्यात आलेला आहे. याव्दारे तालुका निहाय झालेल्या कामाचे जिल्हा-विभाग-आयुक्तालय-शासन स्तरावर ऑन लाईन कार्यप्रणालीव्दारे सनियंत्रण केले जाणार आहे.

राज्यात सन २०१६-१७ मध्ये १०० कोटी वृक्ष लागवड योजनेमध्ये खालील योजनांचा समावेश आहे.

१) महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजने अतंर्गत वैयक्तिक लाभार्थ्यांच्या शेतावर फळबाग लागवड
२) महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजने अतंर्गत वैयक्तिक लाभार्थ्यांच्या शेताच्या बांधावर
३) शेतकऱ्यांच्या पडीक शेत जमिनीवर फळझाड लागवड.

सदर योजनेमध्ये खालीलप्रमाणे योजनानिहाय फळपिकाचा समावेश केला आहे.

अ)महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार योजनेतंर्गत वैयक्तिक लाभार्थ्यांच्या शेतावर फळबाग लागवड:-

१) आंबा कलमे २) आंबा रोपे(इनसीटू पध्दतीने) ३) काजू कलमे ४) चिकू कलमे ५) पेरु कलमे ६) डांळिब कलमे ७) संत्रा कलमे ८)मोसंबी कलमे ९)लिंबू कलमे १०) नारळ रोपे (बाणवली/टी.डी.) ११) बोर रोपे १२) सिताफळ रोपे १३) सिताफळ कलमे १४) आवळा रोपे १५) आवळा कलमे १६) चिंच रोपे १७) कवठ रोपे १८) जांभूळ रोपे १९) कोकम रोपे २०) कोकम कलमे २१) फणस रोपे २२) फणस कलमे २३) अंजीर कलमे २४) सुपारी

ब)महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजनेतंर्गत वैयक्तिक लाभार्थ्यांच्या शेताच्या बांधावर वृक्ष लागवड :-

१) आंबा रोपे २) आंबा कलमे ३) काजू कलमे ४) बोर रोपे ५) सिताफळ रोपे ६) सिताफळ कलमे ७) आवळा रोपे ८) आवळा कलमे ९) चिंच/कवठ/जांभुळ रोपे १०) कोकम रोपे ११) कोकम कलमे १२) फणस रोपे १३) फणस कलमे १४) बांबू रोपे १५) करंज रोपे १६) पेरु कलमे १७) लिंबू रोपे १८) नारळ रोपे १९) साग रोपे २०) गिरीपुष्प रोपे २१) सोनचाफा रोपे २२) कडीपत्ता रोपे २३) कडुलिंब रोपे २४) सिंधू रोपे २५) शेवगा रोपे २६) हादगा रोपे

क) शेतकऱ्याच्या पडीक शेत जमीनीवर वृक्ष लागवड-:

१) आंबा रोपे २) आंबा कलमे ३) काजु कलमे ४) बोर रोपे ५) सिताफळ रोपे ६) सिताफळ कलमे
७) आवळा रोपे ८) आवळा कलमे ९) चिंच/कवठ/जांभुळ रोपे १०) कोकम रोपे ११) कोकम कलमे
१२) फणस रोपे १३) फणस कलमे १४) बांबू रोपे १५) जट्रोफा रोपे १६) करंज व इतर *औषधी वनस्पती
१७) साग रोपे १८) गिरीपुष्प रोपे १९) सोनचाफा रोपे २०) कडीपत्ता रोपे २१) कडुलिंब रोपे २२) सिंधी रोपे
२३) शेवगा रोपे २४) हादगा रोपे

(*औषधी वनस्पती-अर्जुन, असन, अशोका, बेहडा, बेल, हिरडा, टेटू, डिकेमाली, रक्तचंदन, रिठा, लोध्रा, आइरन, शिवण, गुग्गुळ, वावडिंग, बिब्बा रोपे इ.)

महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी अधिनियमाच्या परिशिष्ट १ कलम १ (४) मधील तरतुदीनुसार फळबाग लागवड खालील प्रवर्गातील शेतकऱ्यांच्या जमिनीवर हाती घेण्यास मान्यता आहे.

अ) अनुसुचित जाती
ब) अनुसुचित जमाती
क) दारीद्र रेषेखालील लाभार्थी
ड) भु-सुधार योजनेचे लाभार्थी
इ) इंदिरा आवास योजनेचे लाभार्थी
फ) कृषि कर्ज माफी योजना २००८ नुसार अल्प भू-धारक व सीमांत शेतकरी
ग) अनुसुचित जमातीचे व अन्य परंपरागत वन निवासी(वन अधिकार मान्यता) अधिनियम २००६ नुसार पात्र व्यक्ती.

१. लाभार्थी निवड : मग्रारोहयोसाठी जॉबकार्ड धारक वरील "अ" ते "ग" प्रवर्गातील कोणतीही व्यक्ती वैयक्तीक लाभार्थी म्हणून या योजनेचा लाभ घेण्यास पात्र राहील. फळझाड/वृक्ष लागवड कार्यक्रमांतर्गत आवश्यक ती सर्व कामे लाभधारकाने स्वत: व जॉबकार्ड धारक मजुराकडून करुन घेणे आवशक आहे. त्यासाठी नियोजन करावे.

2. **ग्रामसभा मंजुरी :** मग्रारोहाये कार्यपध्दतीप्रमाणे ग्रामपंचायत व ग्रामसभा यांच्या सहकार्याने या योजनेतंर्गत कोणाला व किती लाभ घेता येईल याबाबत ग्रामसभा घेणे आवश्यक आहे. त्यानुसार लाभर्थ्यांची निवड करावी. लाभार्थी निवडीची कार्यवाही माहे एप्रिल २०१६ अखेर पुर्ण करण्यासाठी ग्रामसभा आयोजित करावी. मग्रारोहयोच्या कार्यपध्दतीनुसार वरील "अ" ते "ग" प्रवर्गातील लाभार्थ्यांना २ हेक्टर क्षेत्राचे मर्यादेत वृक्ष/फळझाड लागवड करता येईल.

3. **तांत्रिक व प्रशासकीय मंजुरी :** मनरेगा अंतर्गत तांत्रिक मंजुरीचे अधिकार तालुका कृषि अधिकारी व प्रशासकीय मंजुरीचे अधिकार तहसिलदार यांना प्रदान केले आहेत. लाभार्थींना किती क्षेत्रावर,कोणत्या फळझाडाची
तसेच कोणत्या प्रकारात(वैयक्तिक लाभर्थ्यांच्या शेतावर सलग फळझाड लागवड, शेतकऱ्यांच्या बांधावर व पडीक शेत जमीनीवर लागवड याप्रमाणे) लागवड करावयाची आहे. त्याप्रमाणे शासनाने मंजूर केलेल्या मापदंडानुसार स्वतंत्रपणे अंदाजपत्रके तयार करणे आवशक आहे. सविस्तर अंदाजपत्रक तयार करताना शासनाने वरील तिन्ही योजनामधील फळपिकांचे मापदंड मंजुर केले आहेत त्या आधारे सविस्तर अंदाजपत्रके तयार करावीत. उदा.सलग,पडीक,शेत जमिनीवर व बांधावर फळझाड/वृक्ष लागवडीमध्ये एकाच प्रकारच्या फळझाड/वृक्ष लागवड अपेक्षित आहे. बांधावर लागवड कार्यक्रम घेताना बांधाच्या लांबीनुसार व फळझाड/वृक्ष प्रजातीसाठी शिफारस केलेल्या दोन झाडामधील अंतरानुसार लागवड करणे शक्य आहे, तेवढया रोपांची लागवड करण्यास मान्यता राहील. परिशिष्टानुसार दिलेल्या खर्चाच्या मापदंडाप्रमाणे प्रत्यक्षात लागवड करावयाच्या झाडांची संख्या विचारात घेवुन खर्चाचे अंदाजपत्रक तयार करावे. व त्यास तांत्रिक मंजुरी देण्यात यावी, व प्रशासकिय मान्यते नंतरच लागवड करावी.

१० शेतकऱ्यांसाठी एक प्रकल्प याप्रमाणे लाभार्थ्यांच्या शेताच्या बांधावरील व पडीक शेत जमिनीवरील वृक्ष लागवड हा स्वतंत्र प्रकल्प समजण्यात येईल, अशा १० प्रकल्पासाठी तहसिलदार व तालुका कृषि अधिकारी यांच्याकडून प्रशासकीय व तांत्रिक मान्यता घेण्यात यावी. तसेच या १० प्रकल्पाला MIS वर नोंद घेण्यासाठी स्वतंत्र संगण क्रमांक असेल.

४. प्रशिक्षण : मनरेगा अंतर्गत निवड केलेल्या लाभार्थ्यांना वेळोवेळी वृक्ष/फळझाड लागवडीसाठी त्यांनी करावयाची कामे, अनुदान व लागवडीनंतर फळबागेचे सवंर्धन याशिवाय इतर तांत्रिक बाबी म्हणजे खड्डे खोदणे, शास्त्रोक्त पध्दतीने खड्डे भरणे, कलमीकरण, पिकसंरक्षण, खते देणे, पाणी देणे, काढणी पश्चात तंत्रज्ञान व मार्केटींग याबाबत प्रशिक्षण आयोजित करुन

माहिती देण्यात यावी. यासाठी लागणारा खर्च इतर संकीर्ण या बाबीवरील अनुदानातुन भागवावा. प्रत्येक प्रशिक्षण वर्गात किमान ५० शेतकरी असावेत. त्यासाठी जवळजवळ गावातील शेतकऱ्यांना एका ठिकाणी/गावी प्रशिक्षण देण्यात यावे.

५. प्रसिध्दी : तालुका कृषि अधिकारी यांनी मंजूरी व लक्ष्यांक प्राप्त होताच त्यांचे स्तरांवरुन स्थानिक वर्तमान पत्रातुन या योजनेची माहिती प्रसिध्द करणे,योजना राबविण्यासंबधी माहिती पत्रके, पोस्टर्स लावणे, याव्दारे प्रसिध्दी करावी. यासाठी लागणारा खर्च इतर संकीर्ण या बाबीवरील अनुदानातुन भागवावा.

६. वृक्ष/फळबाग लागवडीसाठी खड्डे खोदणे/भरणे : मनरेगा अंतर्गत निवड केलेल्या लाभार्थ्यांच्या शेतात/बांधावर व पडीक शेत जमिनीमध्ये लागवड करावयाच्या वृक्ष/फळझाडाचे खड्डे खोदण्यसाठी शासन निर्णयासोबत फळपिकनिहाय खड्डयाचा आकार देण्यात येतो. त्यानुसार शासन निर्णय प्राप्त होताच खड्डे खोदून त्यात शेणखत, रासायनिक खत व किटकनाशक यांचे मिश्रणाने खड्डे भरावे.लागवड करावयाच्या वृक्ष/फळझाडासाठी खड्डे खोदणे व खड्डे भरण्याची कार्यवाही माहे एप्रिल ते मे या महिन्यात पूर्ण करावी.

७. वृक्ष/फळझाड लागवड : शासन निर्णय दि. १४ मार्च २०१२ मध्ये नमूद केल्यानुसार लागवड करावयाच्या वृक्ष/फळझाडाची कलमे/रोपे उपलब्धतेनुसार खालील प्रमाणे प्राधन्य क्रमाने वाटप करावी.

१) कृषि विभागाच्या रोपवाटिका

२) कृषि विद्यापिठांच्या रोपवाटिका

३) खाजगी शासन मान्यताप्राप्त रोपवाटिका

४) मग्रारोहयो अंतर्गत ग्रामपंचायतीच्या रोपवाटिका

५) सामाजिक वनीकरण विभाग किंवा अन्य शासकीय विभाग रोपवाटिका.

८. लागवडीचा कालावधी : वृक्ष/फळझाड लागवडीचा कालावधी १ जून २०१६ ते ३० नोव्हेंबर २०१६ पर्यंत राहिल.

९. संरक्षण : याबाबीसाठी लागवड करावयाच्या वृक्ष/फळझाडाचे तिन्ही वर्षाचे खर्चाचे प्रमाणकेमध्ये मजुरी व सामुग्री या घटकावर खर्च दर्शविला आहे. त्यानुसार खर्च करावा.

१०. पाणी देणे : या बाबीसाठी लागवड करावयाच्या वृक्ष/फळझाडाचे तिन्ही वर्षाचे खर्चाचे प्रमाणकेमध्ये मजुरी व सामुग्री या घटकावर खर्च दर्शविला आहे.त्यानुसार खर्च करावा.

११. निंदणी : याबाबीसाठी लागवड करावयाच्या वृक्ष/फळझाडाचे तिन्ही वर्षाचे प्रमाणकेमध्ये मजूरी व सामुग्री या घटकावर खर्च दर्शविला आहे. त्यानुसार खर्च करावा.

१२. खते देणे : या बाबीसाठी लागवड करावयाच्या वृक्ष/फळ झाडाचे तिन्ही वर्षाचे प्रमाणकेमध्ये मजुरी व सामुग्री या घटकावर खर्च दर्शविला आहे.त्यानुसार खर्च करावा.

१३. इतर संकीर्ण : या बाबीखलील अनुदानामधून कार्यालयीन खर्च, कलमे/रोपे वाहतूक,प्रशिक्षण, प्रसिध्दी व इतर आकस्मिक बाबीवर होणारा खर्च भागवावा.

१४. कामाची नोंदणी व तपासणी : मनरेगा अंतर्गत वृक्ष/फळझाड लागवडीची नोंदणी मापन पुस्तिकेत वेळोवेळी करावी. तसेच ग्राम रोजगार नोंद वहीत व ग्राम मालमत्ता नोंदवहीत सर्व प्रकारच्या नोंदी घेणे आवश्यक आहे. तसेच उपविभागीय कृषि अधिकारी यांनी उपविभागात लागणाऱ्या मापन पुस्तिकेचा विचार करुन शासकीय मुद्रनालयातून छापून घेण्याची कार्यवाही करावी.

या व्यतिरीक्त MIS वरील सर्व प्रकारच्या नोंदी घ्याव्यात. मनरेगा व रोहयोशी निगडीत वृक्ष/फळझाड लागवडीची तपासणी खालील प्रमाणे करण्यात यावी.

अ.क्र.	तपासणी करणाऱ्याचे पदनाम	तपासणीची टक्केवारी
१.	कृषि सहाय्यक	१००
२.	कृषि पर्यवेक्षक	५०
३.	मंडळ कृषि अधिकारी	२५
४.	तालुका कृषि अधिकारी	१०
५.	उपविभागीय कृषि अधिकारी	५
६.	जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी	२
७.	विभागीय कृषि सहसंचालक	१

15. **देयके तयार करणे :** मनरेगा अंतर्गत शासन निर्णय प्राप्त झाल्यानंतर व लक्षांक निश्चित करुन दिल्यानंतर प्रत्यक्ष केलेल्या फळझाड लागवडीनुसार मजूरीचे हजेरी पत्रकाच्या आधारावर मजुरीचे देयक तयार करून तहसिलदार यांना सादर करावे. व त्यानूसार दर १५ दिवसांनी मजुरांना मजुरी दिली जाईल याकडे लक्ष द्यावे. वृक्ष लागवडीसाठी लागणारी रोपे/कलमे याचा खर्च संबधीत रोपवाटिकाकडील बीले/व्हाउचर घेउन तालुका कृषि अधिकारी यांनी प्रमाणित करुन तहसिलदार यांना सादर करावी. तहसिलदार संबधीत रोपवाटिका धारकांना रक्कम प्रदान करतील.तसेच निविष्ठा (खते, औषधे व इतर साहित्य) यावरील खर्चाची रक्कम थेट लाभार्थ्यांनी प्रमाणपत्र/व्हाउचर सादर केल्यानंतर तालुका कृषि अधिकारी यांचे कडून देण्यात यावी.

१६. हजेरी घेण्यासाठी हजेरी सहाय्यक नेमणूक करणे : मनरेगा अंतर्गत मजुरांची हजेरी घेण्यासाठी ग्राम रोजगार सेवकांची नियुक्ती करण्यास मुभा आहे. शासन पत्र क्र.मग्रारो २०१०/प्र.क्र.७/रोहयो १० अे दि.२९/०८/२०११ अन्वये मनरेगा अंतर्गत झालेल्या कामाच्या ६ टक्के प्रशासकीय निधी प्रत्येक जिल्हयाला उपलब्ध करुन देण्यात येतो. सदर निधीमधून मा. तहसिलदार यांचेकडून तालुक्याला आवश्यकतेप्रमाणे कंत्राटी कर्मचाऱ्याची नेमणूक करण्यात यावी.

१७. लाभार्थ्यांची जबाबदारी : १) महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी अधिनियम परिशिष्ट-१(४)च्या आधिन राहून फळबाग लागवड करणारे लाभार्थी हे बहुतांशी जॉबकार्ड धारक असल्याने त्यांनी स्वत:चे क्षेत्रात केलेल्या फळबाग लागवडीचे संवर्धन/जोपासना करण्याची जबाबदारी लाभार्थ्यांची राहिल.

२) वृक्षनिहाय मंजूर मापदंडानूसार दुसऱ्या व तिसऱ्या वर्षातील जिवंत झाडांच्या टक्केवारीप्रमाणे कामे करण्याची जबाबदारी लाभार्थ्यांची राहिल.

३) दुसऱ्या व तिसऱ्या वर्षी वृक्ष फळपिकांच्या बाबतीत ७५ टक्के झाडे जिवंत ठेवतील अशाच लाभार्थ्यांना दुसऱ्या व तिसऱ्या वर्षाचे अनुदान देय राहिल.

१८. मनरेगा अंतर्गत फळझाड/वृक्ष लागवडीची आकडेवारी : मग्रारोहयोतंर्गत फळझाड/वृक्ष लागवडीची स्वतंत्र आकडेवारी तालुका कृषि अधिकारी यांनी सोबतचे विवरणपत्रात नमुद करुन ठेवावी. त्याची प्रत तहसिलदार यांना वेळेत सादर करावी. जेणेकरुन तालुकक्यात फळझाड/वृक्ष लागवडीबाबत साध्य झालेल्या उदिष्टाची माहिती मिळेल.

वरीलप्रमाणे सर्वसाधारण मार्गदर्शक सूचना देण्यात येत आहेत. कामाची प्रत्यक्ष अंमलबजावणी शासनाकडून शासननिर्णय, मान्यता, प्रशासकिय, तांत्रिक मंजूरी व वित्तीय मान्यता मिळल्यानुसार सदर योजनेची प्रभावीपणे अंमलबजावणी करण्यासाठी शासनाने ठरवून दिलेल्या सुचनांचे पालन करुन मनरेगा अंतर्गत सर्व कामे ठरवून दिलेल्या वेळेत पूर्ण करण्याकरिता, तसेच झालेल्या कामाची माहिती दररोज वेब साईटवर अपडेट होण्याच्या दृष्टिने आपण व्यक्तिश: लक्ष घालून सन २०१६-१७ साठी असलेले उदिष्ट पूर्ण करण्यासाठी नियोजन करण्यात यावे. तसेच माहिना निहाय झालेल्या फळझाड/वृक्ष लागवडीचा मासिक प्रगती अहवाल सोबतच्या प्रपत्रात नमुद करून जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांनी संबधित विभागीय कृषि सहसंचालक यांचे मार्फत आयुक्तालयास दर महिन्याच्या १० तारखेपर्यंत सादर करावे. तसेच यासोबत या कार्यालयातील संदर्भीय क्रमांक ८ पत्रान्वये दिलेल्या पत्रासोबतच्या साप्ताहिक अहवालाच्या प्रपत्रामध्ये दर आठवडयाचा अहवाल प्रत्येक आठवडयाच्या पहील्या दिवशी **(सोमवारी)** या कार्यालयात सादर करावा. सुलभ संदर्भासाठी त्या अहवालाच्या प्रपत्राची प्रत जोडून पाठविला आहे.

वरीलप्रमाणे मनरेगा योजनेतंर्गत फळझाड/वृक्ष लागवड कार्यक्रम क्षेत्रिय स्तरावरुन प्रभाविपणे/यशस्वीपणे राबविण्यासाठी प्रस्तुत मार्गदर्शक सुचनांनुसार कार्यवाही करण्यात यावी.

सोबत : विवरणपत्र व प्रपत्र १ ते ४ व साप्तहिक अहवालचे प्रपत्र.

संचालक फलोत्पादन
कृषि आयुक्तालय, म.राज्य, पुणे-५

विवरणपत्र

महात्मा गांधी राष्ट्रीय रोजगार हमी योजने अंतर्गत लाभार्थ्यांच्या शेतावर, शेतकऱ्यांच्या बांधावर व शेतकऱ्यांच्या पडीक शेत जमिनीवर कृषि विभागामार्फत वृक्ष/फळझाड लागवडीचे लाभार्थी निहाय माहिती

अ.क्र	लाभार्थ्यांचे नाव	लाभार्थी प्रवर्ग	गाव	ग्रामपंचायत	सर्व्हे न.	तालुका	खोदलेले खड्डे संख्या	क्षेत्र हे.	लागवड केलेल्या वृक्ष फळझाडाचे वृक्ष			लागवडी ची तारीख/ कालावधी	पाण्याचे स्त्रोत	मजूर संख्या
									नाव	वाण	क्षेत्र हे			
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५

प्रपत्र-१

सन २०१६-१७ मधील महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजनेतंर्गत व रोहयोशी निगडीत फळबाग लागवड कार्यक्रम अंतर्गत फळझाड/वृक्ष लागवडी संबधी मासिक प्रगती अहवाल

माहे-

अ. क्र.	बाब	मनरेगा अंतर्गत वैयक्तिक लाभार्थ्यांच्या शेतावर फळबाग लागवड	मनरेगा अंतर्गत वैयक्तिक लाभार्थ्यांच्या शेताच्या बांधावर फळबाग लागवड	मनरेगा अंतर्गत वैयक्तिक लाभार्थ्यांच्या पडीक शेत जमिनीवर फळबाग लागवड	रोहयोशी निगडीत फळबाग लागवड कार्यक्रम अंतर्गत फळपिक लागवड	एकूण
१	एकूण गावे संख्या					
२	निवड शेतकरी संख्या					
३	एकूण निवड केलेल्या शेतकऱ्यांचे क्षेत्र हे.					
४	संमती प्राप्त लाभार्थी संख्या					
५	तांत्रिक मंजुरी क्षेत्र ह					
६	तांत्रिक मंजुरी लाभार्थी संख्या					
७	प्रशासकीय मंजुरी क्षेत्र हे.					
८	प्रशासकीय मंजुरी लाभार्थी संख्या					
९	खड्डे खोदलेले क्षेत्र हे					
१०	खड्डे खोदलेले संख्या					
११	खड्डे खोदलेले लाभार्थी संख्या					
१२	उपस्थित मजूर संख्या					
१३	लागवड केलेले कलमे/ रोपे क्षेत्र हे.					
१४	फळपिक वृक्ष निहाय एकूण लागवड					
१५	एकूण लागवड क्षेत्राचे लाभार्थी संख्या					
१६	एकूण झालेला खर्च					
१७	फळपिक/वृक्ष निहाय लागवडीचा तपशील					

जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी-----------

प्रपत्र-२

सन २०१६-१७ मधील महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजनेतंर्गत व रोहयोशी निगडीत फळबाग लागवड कार्यक्रम अंतर्गत फळझाड/वृक्ष लागवडी संबधीत मासिक अहवाल

माहे-

अ. क्र.	बाब	मनरेगा अंतर्गत वैयक्तिक लाभार्थ्यांच्या शेतावर फळबाग लागवड	मनरेगा अंतर्गत वैयक्तिक लाभार्थ्यांच्या शेताच्या बांधावर फळबाग लागवड	मनरेगा अंतर्गत वैयक्तिक लाभार्थ्यांच्य पडीक शेत जमिनीवर फळबाग लागवड	रोहयोशी निगडीत फळबाग लागवड कार्यक्रम अंतर्गत फळपिक लागवड	एकूण
१	योजनेत समाविष्ट लाभार्थी					
२	लाभार्थी क्षेत्र					
३	एकूण झालेली लागवड हे.					
४	वृक्ष/ फळझाडाचे नाव व झालेली लागवउ					

जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी----

प्रपत्र-३

सन २०१६-१७ मधील महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजनेतंर्गत व रोहयोशी निगडीत फळझाड लागवड अंतर्गत फळझाड/वृक्ष लागवडी संबधीत अनुदान खर्चाचा मासिक खर्चाचा अहवाल

माहे :

अ. क्र.	बाब	मनरेगा अंतर्गत वैयक्तिक लाभार्थ्यांच्या शेतावर फळबाग लागवड	मनरेगा अंतर्गत वैयक्तिक लाभार्थ्यांच्या शेताच्या बांधावर फळबाग लागवड	मनरेगा अंतर्गत वैयक्ति लाभार्थ्यांच्या पडीक शेत जमिनीवर फळबाग लागवड	रोहयोशी निगडीत फळबाग लागवड कार्यक्रम अंतर्गत फळपिक लागवड	एकूण
१	महिन्यात झालेली लागवड हे.					
२	पाहणी केलेले क्षेत्र हे.					
३	७५%पेक्षा जास्त जिवंत झाडे असलेले क्षेत्र हे.					
४	देय अनुदान रु.					
५	तहसिलदार यांचेकडून केलेली मागणी रु.					
६	तहसिलदार यांचेकडून अदा केलेली रक्कम					
७	मागणी केलेली रक्कम					
८	प्रत्यक्ष झालेला एकूण खर्च रु.					

जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी-----

प्रपत्र - ४

सन २०१६-२०१७ मधील महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजनेतंर्गत व रोहयोशी निगडीत फळझाड लागवड अंतर्गत फळझाड/वृक्ष लागवडी संबधीत अनुदान पात्र क्षेत्राचे वर्गीकरण मासिक प्रगती अहवाल

माहे —

अ. क्र.	बाब	मनरेगा अंतर्गत वैयक्तिक लाभार्थ्यांच्या शेतावर फळबाग लागवड	मनरेगा अंतर्गत वैयक्तिक लाभार्थ्यांच्या शेताच्या बांधावर फळबाग लागवड	मनरेगा अंतर्गत वैयक्तिक लाभार्थ्यांच्या पडीक शेत जमिनीवर फळबाग लागवड	रोहयोशी निगडीत फळबाग लागवड कार्यक्रम अंतर्गत फळपिक लागवड	एकूण
१	महिन्यात लागवड केलेले क्षेत्र हे.					
२	तपासणी केलेले क्षेत्र हे.					
३	अनुदान पात्र क्षेत्र हे.					
४	अनुदान पात्र क्षेत्राची टक्केवारी					
५	अनुदान पात्र क्षेत्रची टक्केवारी बाबत वृक्ष/फळपिक निहाय माहिती नमूद करावी.					

जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी-----

विवरणपत्र-१

महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजनेअंतर्गत फळबाग लागवडीचा साप्ताहिक प्रगती अहवाल

दिनांक - ते अखेर

१. एकूण कृषि सहाय्यक संख्या :-

२. देण्यात आलेला लक्षांक :- ----------- हेक्टर

३. एकूण प्राप्त अर्ज :- शेतकरी संख्या हेक्टर

४. तांत्रीक मंजूरी :- शेतकरी संख्या हेक्टर

५. प्रशासकिय मंजूरी :- शेतकरी संख्या हेक्टर

६. खड्डे खोदलेले क्षेत्र :- शेतकरी संख्या हेक्टर

७. झालेली लागवड क्षेत्र :- शेतकरी संख्या हेक्टर

८. फळपिक निहाय लागवड :-

अ.क्र.	**फळपिकाचे नाव**	**लागवड क्षेत्र (हे.)**	**लागवड केलेल्या कलमा / रोपांची संख्या**	**लाभार्थी संख्या**
१	आंबा			
२	काजू			
३	चिकू			
४	पेरु			
५	डाळिंब			
६	संत्रा			
७	मोसंबी			
८	कागदी लिंबू			
९	चिंच			
१०	सिताफळ			
११	आवळा			
१२	नारळ			
१३	बांबू			
१४	औषधी वनस्पती			
एकूण लागवड क्षेत्र हेक्टर				

विवरणपत्र-२

महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजनेअंतर्गत फळबाग लागवड फळपीक निहाय व क्षेत्रनिहाय साप्ताहिक प्रगती अहवाल

दि. .... ते .... अखेर

अ.क्र.	फळपिक	सलग शेतावरील लागवड		बांधावरील लागवड		पडीक जमिनीवरील लागवड		एकूण लागवड	
		कलमे / रोपे लागवड	क्षेत्र (हे.)	कलमे / रोपे लागवड	क्षेत्र (हे.)	कलमे / रोपे लागवड	क्षेत्र (हे.)	कलमे / रोपे लागवड	क्षेत्र (हे.)
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०